

Спеціалізованій вченій раді Д 26.870.01 у
Національній академії статистики, обліку та аудиту
04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Пилипенка Любомира Миколайовича «Система публічної звітності
корпорацій в умовах постіндустріальної економіки», подану на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю
08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження. У сучасному постіндустріальному суспільстві змінюється структура цінностей, майна суб'єктів господарювання. Все більше серед активів підприємств і корпорацій значаться інформаційні технології, репутація підприємства, попит на продукцію. Важливими об'єктами обліку стають цінності інтелектуального походження, а головним продуктом світового господарства у даний час є інформаційні ресурси. Для об'єктів інтелектуальної власності, на відміну від затратного методу, використовуються ринкові підходи у вартісній оцінці (за справедливою вартістю, оцінкою майбутніх грошових надходжень, з визначенням гудвілу). У вартості підприємства крім балансових показників враховуються необлікові дані.

Глобальні перетворення у світовій економіці характеризуються активізацією діяльності транснаціональних компаній з виробництва і збуту продукції та послуг, об'єднанням бізнесу, утворенням внутрішніх та міждержавних корпорацій, стійких до змін у конкурентному середовищі та інших ризиків. Для таких корпоратизованих об'єднань основним джерелом інформації служить консолідована фінансова звітність, у якій об'єднуються капітали материнської компанії та дочірніх підприємств як однієї економічної одиниці.

Усе це ставить нові завдання перед обліком та формуванням публічної звітності у підприємствах і корпораціях.

Разом з тим, незважаючи на тривалий період реформування вітчизняного обліку та приведення у відповідність до міжнародних стандартів фінансової звітності, ще існує багато не вирішених питань стосовно оцінки у ній окремих видів активів та зобов'язань, принципів формування в системі обліку доходів, витрат і фінансових результатів, розкриття окремих напрямів економічного життя та врахування у звітності нефінансових аспектів діяльності, що є важливим в умовах розвитку євроінтеграційних процесів, входження України у світові економічні ринки.

Якраз вирішенню цих питань й присвячена дисертаційна робота Пилипенка Л.М., що підтверджує її актуальність, надає їй важливого теоретичного і практичного значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась у відповідності з планом науково-дослідних робіт Національного університету «Львівська політехніка» за темами, в яких автор був керівником: «Концептуальний базис адаптивного формату фінансової звітності компаній та оцінно-аналітичні засади її опрацювання» (номер державної реєстрації 0112U001220 та акт впровадження від 11.05.2016 р.), «Система обліку і звітності як інструментарій управління підприємством (номер державної реєстрації 0115U004216 та акт впровадження від 11.05.2016 р.), а також при розробці теми «Розвиток концептуальних і методологічних засад системи бухгалтерського обліку» (номер державної реєстрації 0115U004217), у межах яких здобувачем розроблені теоретичні засади та визначено вплив сучасних тенденцій розвитку економіки на систему корпоративної звітності, надано комплекс рекомендацій щодо підвищення довіри суспільства до публічної звітної інформації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій в дисертації, їх достовірність та новизна. Метою дисертаційного дослідження Пилипенко Л.М. є узагальнення та розвиток науково-теоретичних засад формування системи публічної звітності корпорацій та обґрунтування концептуальної основи приведення її методології до умов

постіндустріальної економіки. Вивчення змісту дисертації, автореферату дозволяє зробити висновок про те, що поставлена мета загалом досягнута, а завдання виконано.

Обґрунтованість отриманих здобувачем результатів підтверджується узагальненням існуючих наукових та прикладних основ формування фінансової звітності, глибоким теоретичним осмисленням її теоретико-методологічного базису, уточненням змісту основних об'єктів, що формують капітал підприємств і корпорацій, та їх врахування при побудові формату і виборі інструментів оцінки та аналізу звітної інформації. Усі питання та ідеї розглядаються з позиції вдосконалення інформаційного забезпечення корпоративного управління в постіндустріальних умовах. Вони базуються в основному на розгляді і намаганні вирішення двох важливих проблем: якнайповнішого врахування у звітності підприємств і корпорацій нематеріальної складової у формі інтелектуального капіталу, гудвілу та інших інструментів їх вартісної оцінки; надання фінансовій звітності більшої соціальної спрямованості та врахування інформаційних потреб якомога ширшого кола споживачів інформації про різні сторони господарського життя підприємств, що базується на соціально-орієнтованій моделі розвитку економічних відносин.

Наукова новизна одержаних результатів. До найважливіших результатів, що одержали наукове обґрунтування у дисертаційній роботі, мають теоретичне і практичне значення, можна віднести:

- доведення щодо необхідності визнання публічної фінансової звітності корпорацій важливим інформаційним інструментом із суспільним статусом, котра має бути зорієнтована на всебічне задоволення інформаційних потреб усіх груп користувачів, суспільства в цілому, а не тільки спрямована на інвесторів, позикодавців та кредиторів, як на це тепер націлюють національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності (стор. 53-72);

- логічно сформований концептуальний базис формату публічної фінансової звітності, що враховує не лише концептуальні положення

бухгалтерського обліку і звітності (концепцію збереження капіталу, концепцію прибутку, фундаментальні балансові теорії), але й виходить з інформаційних потреб усіх користувачів публічної звітності та їх різних груп, включаючи й з суспільним інтересом (стор. 55-57);

- розвиток ідеї про те, що невід'ємним фактором ефективного функціонування підприємств і корпорацій є наявність у них інтелектуального капіталу (стор. 117), який має визнаватися на основі таких критеріїв: контролю з боку підприємства, очікування від нього економічних вигод у майбутньому, можливості достовірної вартісної оцінки таких активів;

- твердження щодо необхідності розроблення нової парадигми бухгалтерського обліку та фінансової звітності з врахуванням наявних аномалій та криз (стор.125-126), яка б конкретніше позиціонувала соціальні сторони діяльності, повніше враховувала інтелектуальний капітал компаній, соціально-екологічні та етичні аспекти у статичному і динамічному представленні;

- намагання сформулювати компромісний варіант фінансової звітності, що враховує різновекторність інтересів, запити різних користувачів інформації, формалізувати інструменти оцінювання вартості компаній (стр.144-145);

- пропозиції щодо підвищення релевантності обліково-звітної інформації стосовно гудвілу при придбанні, зокрема, їх облік за компонентами і чинниками, що зумовлюють виникнення гудвілу, детальний опис у примітках до фінансової звітності, уникнення надмірної капіталізації через взаємообмін фінансових інструментів при придбанні (об'єднанні) бізнесу (стор. 172-173);

- формування інформації для управління ризиками корпорацій з виокремленням таких функцій бухгалтерського обліку та фінансової звітності: функції джерела інформації в оцінюванні ризиків; для визначення інформаційного ризику користувачів; як важливого інструмента для управління ризиками (стор.185-186);

- визначення облікової політики щодо страхування ризиків, обґрунтування необхідності створення резервної системи, що виконує захисну, обліково-регуляторну та інвестиційно-стимулюючу функції, обґрунтування складу та напрямів цільового формування резервів, потреби їх більшій формалізації (стор.196-203);

- намагання розширити у звітності інформаційне поле щодо капіталу підприємств і корпорацій як найбільш визначального й складного елемента господарської діяльності, відмежування у його складі інтелектуального капіталу, створення за рахунок прибутку резервів на покриття морального зносу необоротних активів (стор. 204-234);

- пропозиції щодо відображення у запропонованому форматі балансу, побудованого у відповідності з економетричною та іншими балансовими теоріями, неоплаченого капіталу як регулюючої статті до підписного капіталу, скоригованого ще й на вартість вилучених з обігу акцій, з визначенням реальних внесків до статутного капіталу (стор.237-239);

- удосконалення формату та впорядкування вимог до розкриття інформації про прибутки і збитки з побудовою відповідного звіту у формі сальдової відомості, що має додати наглядності при зіставленні доходів і витрат суб'єктів господарювання, а також розширення інформативності звіту стосовно прибутковості корпорацій, що важливо для реальних і потенційних інвесторів (стор. 245-246);

- пропозиції щодо формування прогностичної звітності як важливого інструменту розкриття інформації для внутрішніх користувачів, а також для зацікавлення потенційних інвесторів (стор 259-261);

- розвиток автором нефінансової компоненти та формування інтегрованої звітності корпорацій, що передбачає крім публічної фінансової звітності розкриття в окремих звітах інформації щодо ефективності корпоративного управління, про інтелектуальний капітал, соціальну та екологічну сторони господарського життя корпоративних об'єднань (стор.262-270).

- варто відзначити також належну аналітичну складову проведеного дослідження, вміле використання аналітичного інструментарію для оцінки і контролю звітних показників провідних вітчизняних та транснаціональних високотехнологічних корпорацій, що винесено у додатки до дисертаційної роботи.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові положення, пропозиції, методичні рекомендації та висновки, які викладено у дисертації,

мають достатній рівень обґрунтованості для використання в практичних умовах. Значимість роботи для практики полягає у розробці науково обґрунтованих пропозицій щодо формування показників з метою підвищення якості звітної інформації для корпоративного управління з врахуванням умов сучасної постіндустріальної економіки.

Основні теоретичні та прикладні розробки прийняті до впровадження в практичну діяльність багатьох корпоратизованих суб'єктів і органів управління, зокрема:

- Департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації у процесі виконання регіональної Програми «Інвестиційний розвиток Львівської області на 2011-2015 роки» і для моніторингу економічного потенціалу підприємств корпоративного типу та суспільно значимих підприємств, стратегії розвитку Львівської області та обласних програм розвитку, аналізу інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності підприємств області (довідка № 1-12-1109 від 28.04.2016 р.);

- ПАТ «Концерн-Електрон» – для організації бухгалтерського обліку внутрішньогенерованого гудвілу та відображення морального зносу основного капіталу (довідка №002/147-1 від 6.05.2016 року);

- ПАТ «Орлан-Транс» – для відображення в обліку і фінансовій звітності чистого прибутку і сукупного доходу на підставі базових принципів репрезентації внутрішньогенерованого гудвілу в інтегрованій звітності (довідка від 17.03.2016 р.).

- ПП Аудиторській фірмі «Леополіс-аудит» – з метою аналізу системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності економічних суб'єктів як інструмента управління ризиками корпорації та при плануванні і проведенні аудиторських перевірок (довідка про впровадження № 7 від 10.05.2016 р.).

- Навчально-методичним центром Спілки аудиторів України - при формуванні навчальних програм підвищення кваліфікації бухгалтерських кадрів (довідка від 12.04.2016 р.).

Основні положення дослідження використовуються у навчальному процесі і науково-дослідній діяльності Національного університету «Львівська політехніка» при викладанні дисциплін «Звітність підприємств», «Облік і звітність в корпораціях», «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» та «Фінансовий аналіз», а також використані при формуванні освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» (довідка № 67-01-1097 від 31.05.2016 р.).

Повнота викладу результату дослідження в опублікованих працях. За результатами дослідження опубліковано 6 монографії (1 – одноосібна, 5 – колективних); 25 статей у фахових виданнях, з них 11 – у виданнях інших держав і таких, що входять до наукометричних баз; 28 тез доповідей на конференціях; прийнято участь у виданні підручника, 2-х навчальних посібників і термінологічного словника. Публікації повною мірою відображають основні результати дисертації.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням, висновкам і пропозиціям дисертаційної роботи, відображає її структуру та логіку викладення матеріалу.

Дискусійні питання та основні зауваження щодо змісту, оформлення дисертації. У цілому текст дисертаційної роботи викладено доступною мовою у логічній послідовності, вона має цілісну структуру і є завершеним науковим дослідженням. Проте, не всі положення дисертації є беззаперечними, деякі є спірними, потребують уточнення та додаткової аргументації, а саме:

1. Підтримуючи наукові надбання української школи фізичної економії і пропонуючи введення у парадигму бухгалтерського обліку та фінансової звітності нових об'єктів у вигляді абсолютних благ і екстерналій (стор. 127), автор, нажаль, не розкриває механізму та інструментарію реалізації цих ідей, найперше, що стосується таких обов'язкових умов як визнання активів та інших об'єктів обліку, можливості їх кількісного виміру та вартісної оцінки.

2. Невизначеною є позиція автора стосовно використання методів вартісної оцінки капіталу (затратного, порівняльного, доходного), визнання та оцінки внутрішнього (внутрішньогенерованого) гудвілу, хоч у третьому розділі роботи ведеться цікава дискусія з цих питань.

3. При встановленні економічної природи та взаємозв'язку прибутку і капіталу та їх представленні у звітності підприємств і корпорацій автор, опираючись на економічні підходи, теорій, концепцій, їх комбінаторику, визнає проблему методологічного дуалізму в оцінювання майна та капіталу і доводить, що важливіше значення в оцінюванні результативності діяльності та фінансово-економічного потенціалу має уведення до звітної інформації показника (категорії) сукупного доходу (стор. 128-143, 199-200). Важливо було б пов'язати ці критерії ще й з наявними грошовими потоками та їх впливом на ефективність роботи підприємств і корпорацій.

4. Характеризуючи прагматичний підхід про зацікавленість різних користувачів щодо інформації про прибуток, автор ставить в один ряд інвесторів (акціонерів) та працівників підприємства (стор. 129-130), хоча їхні інтереси навряд чи можна назвати ідентичними. Якщо інвестори дійсно зацікавлені у збільшенні розмірів чистого прибутку на вкладений капітал, на придбані акції, то працівники, зазвичай, вимагають підвищення оплати праці, задоволення інших потреб, що збільшує витрати та знижує прибуток підприємств і корпорацій.

5. Позитивно оцінюючи намагання автора розширити інформаційну базу стосовно капіталу, виділяючи в балансі окремою позицією інтелектуальний капітал, незрозумілим видається сам механізм формування на рахунках бухгалтерського обліку цього виду пасивів (стор. 233-234). Якщо на внесені учасниками інтелектуальні активи чи при їх визнанні як внутрішнього гудвілу, а також при збільшенні їх вартості на суму дооцінки може бути створене джерело на пасивному рахунку, що можна ідентифікуватися як інтелектуальний капітал, то як бути з аналогічними активами, придбаними за кошти чи створеними власними силами?

6. Виходячи із об'єкта дослідження, доцільно було б у дисертаційній роботі підняти важливе та малодосліджене питання щодо особливостей формування консолідованої звітності в корпоративних об'єднаннях, розкрити специфіку відображення у такій звітності взаємовідносин між учасниками консолідованої групи, виявити синергетичну ефективність від таких об'єднань, можливості її вартісного виміру та уведення у звітність таких ефектів у формі гудвілу та інших активів нематеріального походження.

7. Ґрунтовніше слід підходити до використання в тексті дослідження окремих термінів і понять, наприклад:

- сукупний економічний потенціал (стор.55) – це макроекономічна категорія, яку навряд чи варто використовувати стосовно окремих суб'єктів господарювання;
- моральний знос основного капіталу (стор.216) – політекономічна термінологія, а не бухгалтерська, оскільки капіталом в обліку вважаються джерела (пасиви), яким не властиве моральне зношення;
- моральний знос інтелектуальних активів (стор.299) – чи можуть підлягати зношенню активи, що не мають матеріального вираження?
- інформаційно - інтелектуальна екологічно - соціально - орієнтована економіка (стор.42) – надто складне і неоднозначне поняття.

Однак зазначені зауваження не носять принципового характеру і не змінюють позитивної оцінки дисертаційної роботи Л.М. Пилипенка, а лише підтверджують важливість і складність теми наукового дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Пилипенко Л. М. є самостійним завершеним науковим дослідженням, відповідає обраній темі та визначеній меті. Автором отримано науково обґрунтовані результати, що є важливим внеском у розвиток корпоративної публічної звітності, внесення до неї нових індикаторів у відповідності із запитами основних користувачів та постіндустріального суспільства загалом. Основні положення змісту дисертаційного дослідження апробовані на багатьох науково-практичних конференціях, за її результатами

опубліковано значну кількість наукових праць, включаючи монографічні та фахові видання і такі, що входять до наукометричних баз даних.

Загалом, дисертаційна робота «Система публічної звітності корпорацій в умовах постіндустріальної економіки» виконана на високому науковому рівні, має теоретичну цінність і практичну спрямованість та відповідає вимогам пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами, внесеними згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року, а її автор – Пилипенко Любомир Миколайович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільського національного
економічного університету

Я.Д. Крупка

24 жовтня 2016 р.

